

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiło jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsako sredo popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 20.— K
pol leta . . . 10.—
četrt leta . . . 5.—
posamezna številka po 40 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 60 vin. za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštne še 45 K.

Telefon uredništva
Štev. 312.

Za oznanila je plačati od enostopne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 75 vin.
. . . dvakrat . . . 60
. . . trikrat . . . 45
za nadaljnja izvršenja od petit-vrste po 30 vin. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravištvu Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Mestni trg štev. 17/III.

Poštna hranilnica št. 11.197.

Reklamacije so proste poštne.

Pozdravljeni bratje in tovariši v naši beli Ljubljani.

„Bratstvo, svoboda in enakost.“ — To geslo je bilo vedno vtisnjeno na našem praporu. Vsa naša borba, vse naše delo je sledilo temu geslu.

Za dnevi bojev so se pričeli dnevi dela. Hočemo se zavedati, da smo zreli in vredni pridobljene svobode. Stavba naše nove države mora sloneti na najtrdnjših temeljih in dobra šola je najboljši porok bodočnosti vsaki državi.

V tem znamenju se zbira v teh dneh učiteljstvo ujedinjene Slovenije k delu v svoji metropoli, beli Ljubljani, da pregleda svoje vrste, da uredi svoje zadeve ter da si postavi program za delo bližnje bodočnosti.

Ujedinjeno je danes slovensko učiteljstvo! Naš veliki ideal se je uresničil. V svoji sredi bomo imeli tovariše z naših najsevernejših narodnih mej, tovariše iz Korotana, ki jim je nasilje avstrijskega režima zabranjevalo v preteklosti prihajati v naše vrste. Zavedajmo se velikega momenta, da danes zborujemo ujedineni brez deželnih mej!

Toda močna disonanca nam kali naše stanovsko veselje! Padle so umetne meje, ki nam jih je postavil avstrijski protislovanski sistem; toda pariški mogotci so dvignili novo tako mejo, še krutejšo mejo, s katero nas hočejo ločiti od naših primorskih bratov. V svoji sredi bomo morali pogrešati najboljše izmed najboljših tovarišev. Toda tudi za nje moramo povzdigniti svoj glas!

Pogrešati bomo morali v svoji sredi Ziljanov, tovarišev iz najzavednejšega dela toliko zatiranega Korotana. Tudi ta del našega ozemlja nam je odtrgal nasilni italijanski imperializem. A ni mu to dovolj; hlepi s pomočjo nemškega nacionalizma tudi po naši Celovski kotlini. Dvigniti bomo morali svoj glas za naše brate, da se bo potom naših zastopnikov razširil širom domovine, ki se mora zginiti v prid podjarmljenim bratom.

Z nami se pa veseli svobode naš najmlajši del osvobojenega naroda, naše bogato Prekmurje. Toda tudi v tej svobodi tiči ton disonance. Ni ga danes slovenskega učitelja v Prekmurju, ki bi imel toliko narodne zavesti v sebi, da bi se zavedal osvobođenja in bi prihitel med nas. Še krutejši od avstrijskega sistema je bil madjarski sistem, ki ni dopustil na-

šemu narodu v Prekmurju narodnega učiteljstva. Toda prepričani smo, da pri prihodnjem zborovanju pozdravimo v svoji sredi tudi tovariše, ki bodo zastopali prekmursko šolstvo in ki bodo naši stanovski zastopniki prekmurskih Slovencev.

Svečan praznik za nas pa bode v teh dneh, ker bomo v svoji sredi pozdravili tudi naše jugoslovanske brate preko naših bivših dualističnih in bivših državnih mej. Dosedaj so prijavljeni na zborovanje bratje Srbi.

V stanovskem druženju in v stanovskem zbližanju vseh treh delov vidimo prvi korak k trdnemu uresničenju in utelešenju našega ujedinenja.

Pozitivni del jugoslovanskega stanovskega programa učiteljstva vidimo v združitvi vsega jugoslovanskega učiteljstva brez razlike narodnih plemen in brez razlike verskih naziranj v svrhu povzdige, osamosvojitve in razvoja vseh pač jugoslovanskega šolstva in v svrhu povzdige in osamosvojitve vsega jugoslovanskega učiteljstva v narodnem, socialno-politiškem, gospodarskem, stanovskem in kulturnem oziru; jugoslovansko učiteljstvo socialno in politično vzgojiti ter dvigniti tako visoko, da ne bo zastajalo za učiteljstvom drugih narodov in ne za drugimi stanovni troimenega naroda.

V temu znamenju bodite pozdravljeni, tovariši in bratje, v naši sredi in naj Vam bodo prijetni dnevi bivanja v naši beli Ljubljani!

DRAGO HUDE:

K novemu šolskemu zakonu.

(Iz ozirov na naše in srbske razmere.)

Nehote se vprašamo, ko čitamo novi šolski načrt, ki ga je sestavil „prosvetni odbor v Beogradu“: „Ali naj bo to sad dolgoletnega našega truda?“ Pač bo po natančnem prečitaju imenovanega načrta imel slovenski učitelj malo zaupanja še v ta „prosvetni odbor“, ki tako malo pozna šolske razmere v Sloveniji. Vprašamo se nehote, ali ni bilo Slovencev v tem odboru?

Za Slovenijo ta načrt v polnem obsegu absolutno ni sprejemljiv, ker to bi značilo nele stagnacijo šolstva, ampak tudi njegovo nazadovanje. Mi pa, ki živimo in umirjemo za procvit naše šole, ne smemo pod nobenim pogojem trpeti taci škodljivcev na šolskem telesu, kot jih za-

hteva ta načrt. Menim, da raje žrtvujemo misel po enotni šolski vzgoji, kot pa da sprejememo predloženi načrt!

Tovariš Pav. Flere je že izpregovoril prvo besedo o tem načrtu v št. 34 „Uč. Tov.“, kjer vidite lepe in slabe lastnosti načrta. Podaja nam tudi lepih stvari, toda te ne morejo nikakor odtehtati slabih, ki jih odobrava „prosvetni odbor“. Flere je tudi že omenil, da je predstojeci načrt samo kompromis vseh mogočih šolskih zakonov iz Avstrije, potem Hrvaške, Ogrske, Bosne, Črnogore in Srbije. Prosvetni odbor je izluščil po svojem mnenju najboljše iz vseh zakonov, ni pa pridejal skoro ničesar samolastnega, naprednega. Duh časa je v zadnjem letu razmere toliko izpremenil, da more le malo ali pa nič zakonov, bodisi šolskih ali drugih, ostati tudi v nadalje v veljavi v novi napredni državi, ako hočemo, da držimo korak z drugimi državami ter ne zaostanemo za drugimi v koncertu državnega ruvanja.

Prosvetni odbor je menda hotel z izdanim načrtom izenačiti vse šolstvo v državi SHS ter ga postaviti v vseh pokrajinah na isto stopnjo. Ker pa je ta stopnja kaj različna in napredek šolskega razvoja v posameznih pokrajinah zelo zelo neenak, je bilo potrebno iskati kompromisov.

Enoten šolski zakon za celo državo SHS je za sedaj nemogoč, ker so v trenutku nepremostljive razlike v razvoju šolstva v posameznih pokrajinah. Tu je potrebno, da popišem vsaj v malem šolske razmere v Srbiji. Slovenci smo lahko ponosni, da je naše šolstvo na najvišji stopnji Jugoslavije, že v Hrvaški ni tega razvika, čeravno so ravno Hrvatje z lastno šolsko avtonomijo imeli največ prilike, da povzdignejo narodno šolstvo. V Srbiji isto še ni dovolj razvito toda ne morda iz lastne krivde, ampak vsled razmer. Srbija je ječala 500 let pod turškim jarmom, in kaj se to pravi, ve le oni, ki je to izkusil. Turškega despotstva ne doseže niti „švabsko“ tiranstvo, kvečjemu morda brezmejna laška krutost. Srbi so šele l. 1862. iztirali poslednje age in bege iz južnih okrogov. Takrat so začeli ljubitelji naroda z ljudsko prosveto ali zapreke jim je kasneje delala lastna dinastija, ki je služila nemškemu „Drangu nach Osten“. Šele ko je stopil na prestol napredni in za ljudsko izobrazbo vneti ter mogočni podpiratelj narodnih šol, kralj

Peter, moremo v Srbiji zaznamovati dobo neomejenega slobodnega razvika narodnega šolstva. S statističnimi podatki bi lahko dokazal razvoj srbskega šolstva pod posameznimi vojvodi, knezi in kralji tega kraljestva, toda na žalost so mi ob prevratu uničili bosanski logorovci vse s težko muko zbrane zapiske. Še slabše pa so razmere v Črni gori in Macedoniji, kjer so v zadnji deželi še l. 1912. gospodovali mogočni Turki.

Srbija pa tudi ni mogla vsega storiti za ljudsko šolo v času po osloboditvi izpod tujega gospodarstva kakor bi hotela, ker ni imela niti učiteljev niti sploh kakšne inteligence. Najpotrebnejši prvi uradniki so bili brez šol. Sami so se morali naučiti čitanja in pisanja, sicer pa jih je vodila zdrava prirodna pamet in naravna inteligenca. Najpotrebnejše je torej Srbom bilo ustanavljati le po mestih in palankah (trgih) osnovne in srednje šole, dokler si niso vzgojili vsaj najpotrebnejših uradnikov. Kasneje so mogli šele misliti na odpiranje šol na kmetih, kar pa se je energično začelo izvrševati šele odkar je nastopil vlado sedanji kralj.

Ali v Srbiji najdete tudi po kmetih vse drugačne razmere kot pri nas. Edini okraj, ki je podoben našim razmeram je Mačva in pa nekoliko tudi beogradska okolica, sicer pa so srbska sela vse kaj drugačna nego naša. Večkrat se mi je zgodilo, ko sem prišel šolo nadzorovat, o kateri so mi povedali, da stoji prav na sredi vasi, pa nisem razen obligatne mehane (krčme) opazil niti ene hiše kakor daleč se mi je šinil horizont. „Tamle za onim hribom je prvi moj najbližji sosed, za ono goro je tudi eden in malo dalje zopet eden“, mi je pripovedoval učitelj, ki je skozi šolsko okno vstrelil volka. V Srbiji, posebno v južnih delih, so vasi po več ur dolge, vendar pa sosed ne vidi sosedu. V okrog Ulice, srezo Zlatibor, ima n. pr. vas Draglica svojo šolo, vendar pa otroci s konca vasi morajo prehoditi do nje po nekaj kilometrov. In taci vasi je mnogo, še več pa v Macedoniji.

Srbske vlade so vedno stremele za tem, da so nudile šolsko izobrazbo kolikor mogoče širšim plastem ljudstva. Zato se je uvedel sistem, kakoršnega menda nimajo nikjer. Kadar so gradili novo šolo, so se ozirali vedno na to, da so jo postavili v centru več občin. Ogibali pa so se vedno enorazrednic, zato najdeš tam največ tro- in štirirazrednic. Razen šol-

LISTEK.

V spomin

tovarišu Francetu Potokarju († 29. avgusta 1919.)

Imeli smo ljudi — v poljani cvet,
Imeli smo jih — vrhu gore hrast,
Imeli smo jih — dali smo jih vam —
kaj hočete, grobovi, še od nas?

Dvajset nas je bilo ob maturi na ljubljanskem učiteljskem letu 1894. Okolo sre ni bilo kope ledu, ki bi branila žarkom, da posvetijo gorko v mlado notranjost, da odpro pot velikemu hrepenju, ki je bilo v nas, da se prerinejo do burnega valovanja mlade krvi, ni bilo ledu, solnce je bilo v dušah. Ena je bila ta duša takrat, svetlo je bilo v njej tako, kot doslej nikoli več.

Pa se je z leti nabiral led v notranjosti. Zatuli so grobovi, zamajal se je svet v poljani in je padel. Ni korakala dolgo sklenjena naša vrsta. Orob se je odpiral za

grobom, redčila se je vrsta: Aparnik, Borštnik, Božič, Kavčič, Matajc — so legli vanje. Pa niso vzeli s sabo svojega hrepenja. Vzeli smo ga mi ostali podvojenega vaze, da ne omahne naša vrsta, ki je v njej živelo še ono veliko življenje, kakršnemu smo bili začrtali smernice še takrat, ko smo se zbirali k samoizobrazbi skrivaj. In bil si, France, takrat kot poslej vedno, prvi med prvimi.

Vidim Te še v duhu. Naš duševni oče, četudi še v cvetu mladosti kot mi sami, je sedel takrat v naši sredi v sobici doli na Karlovski cesti. Vodil je naše sestanke sedanj višji šolski nadzornik E. Gangl, takrat suplent v Ljubljani.

V duhu Te vidim, ko si vstal na njegov poziv, da govoriš o temi, ki Ti jo je dal v obravnavo. Vstal si in govoril o lepi bodočnosti, hvaležnem delu narodnega učitelja, govoril o hvaležni domovini. Kakor si jo bil Ti takrat naslikal vso rožnato, taka bodočnost ni bila, drugačna je bila posebno zate, moža mehkega srca, neutrudljivega dela, neupogljivega značaja. „Nič ne de! Naprej!“ Ti je bilo geslo, saj

si v duhu gledal tisti soj, ki je imel priti po temnih dneh in ki je prišel. Živel si, živel v svesti si, da je delu, kakršno si vršil, vredno živeti, da mora priti za njim plačilo, četudi je vršelo okolo Tebe življenje z grdogledimi očmi.

Zbudil si se iz lepih sanj, pa nastavl šibka prsa vojaškemu viharju: bij me, ne streš me nikdar! In stal si, ko je žvižgal bič ter poganjal kulturnega delavca z družino iz kraja v kraj, stal, ko je plakala pravica na razvalinah nekdanjih sanj, stal si — na gori hrast — pa je zatulil grob, pa je zabučal vihar in Te podrl. Pa čemu sentimentalnost! Žalost in grenkost, ki nam objemlje dušo ob Tvojem grobu — skrijmo jo v dno srca, ostani pa nam le Tvoj zgled, Tvoj spomin, Tvoja volja in moč.

Padel si s hrepenjem, a odšel si le Ti, hrepenenje je ostalo, odšlo v naše duše in mi gremo sicer vnovič zredčeni, a z dvignjeno notranjo silo za smotri, saj smo s Teboj vred videli vstajenje svojega naroda, vstajenje svojega stanu.

France, na snidenje! A. Rapč.

ALBIN LAJOVIC:

Začasni izpraševalni red praške izpraševalne komisije za učitelje godbe.

Antonin Heřman, tajnik izpraševalne komisije za učitelje godbe v Pragi, je napisal, sporazumno s člani komisije novi izpraševalni red. Državne skušnje za godbo, pravi v občem delu, so v štadiju preosnove. Tudi v tem oziru je treba, da odvržemo staro avstrijsko šaro, pod katero smo trpeli ne samo politično, temveč skoro še bolj kulturno. No, namen te razprave je pokazati slabe strani bivših avstrijskih izpraševalnih predpisov in navad, ki so se pri izpraševanju vgnezdile. Smoter take skušnje je sledeči: Izpraševanec mora dokazati, da je sposoben za učitelja; to se pravi, da ni dovelj, če ima gotovo stopnjo ročnosti in spretnosti, temveč mora prepuščati izpraševalno komisijo tudi o tem, da ima zadosten razgled in obzorje, gotovo izkušnost in pedago-

skih prostorov in stanovanja za vse učitelstvo se je določila v poslopu tudi velika soba za stanovanje oddaljenih otrok in pa kuhinja za iste. Tu so stanovali tisti otroci, ki niso mogli iti domov vsak dan, pa so ostali od ponedeljkevega jutra do sobote popoldne pri šoli. Vsak tak učenec prinese nekaj živeža s seboj: ta prinese fižola, z onim oče pripelje voz krompirja, tretji prižene ovco, eni prinesejo slanino, drugi moke itd. Famuluska (šolska služkinja) jim je pa kuhala. V soboto zvečer pa so se razkropili zopet vsak proti svojemu domu.

Iz tega razvidimo, da razmere v Srbiji nikakor niso slične našim in da sta oba načina, s katerima bi se mogla doseči enotna šolska vzgoja, škodljiva. Prvi, ki bi se ravnal po razmerah v kraju z najorganiziranejšim in najnaprednejšim šolstvom, bi bil za šolstvo na najnižji stopnji v državi predvzoren in raditega za istega neizpeljiv. Drugi pa, ki bi hotel pomagati slabšemu delu, bi moral pritrjati boljše, oziroma odvzeti mu je že do sedaj obstoječe napredne naprave in uredbe.

Tega poslednjega načina se je poslužil „prosvetni odbor“ in s tem prikrajšal Slovenijo! Ako se ta načrt sprejme za naše šole, tedaj doživimo reakcijo, katere pa ne smemo dopustiti. Edini izhod potem — takem je, da žrtvujemo misel po enotnosti šole ter zahtevamo za vsako pokrajinsko vladu za njo prikladno izpremembo in uredbo šolskega načrta.

Flere je sicer že omenil napake tega načrta, vendar se mi zdi potrebno, da poudarim še nekaj. Flere bi se nazadnje sprijaznil tudi s krajinskimi šolskimi sveti, recte krajevnimi šolskimi odbori. Čeprav načrt odbije šolstvu strupeno konico — pedagoške pravice —, vendar pa jim ostane še vedno „skrb za šolo“, kajti „za vse je odgovorna in nosi stroške — z okrožnimi, pokrajinskimi in državnimi subvencijami — šolska občina“. To se pravi: ako slučajno nima šola vodnjaka, prosí gospoda župana in ostale odbornike (člane) prav ponižno, da ti milostno preskrbijo vodo. Vodnjaka vseeno ne dobiš! Predno ti popraviš šolsko peč, mine zima; predno zakrpaš streho, moraš dežnik razprostrti čez posteljo. — Proč tudi s takimi odbori! Nič ne rabimo krajnega šolskega odbora. Tudi to, kar mu novi načrt pušča, naj se poveri okrožnemu šolskemu odboru, ki pa oskrbuje vse šolske take potrebščine po šolskem vodji, s pomočjo letnega pavšala, oziroma proračuna. Skrb za stanovanje in drva za učitelstvo pa naj prevzame politična občina. Čim manj imamo posla z ljudmi, ki nečejo razumeti ali pa nimajo smisla za šolo, boljše bo za nas in boljše bo uspela šola.

Nekaj povsem potrebnega pa nam navaja člen 64. tega načrta, namreč, da mora za ves učni material učenec pridobiti iz knjige, zvezke, svinčnice, peresa — skrbeti okrožni šolski odbor in sicer brezplačno. Uvede pa se po celi državi, analogno Srbiji, okrožni šolski davki. Na ta način bodo tudi naše šole vendar enkrat preskrbljene z učenčevim materialom. Vsi dobro vemo, koliko težav smo imeli, predno smo dosegli, da so bili vsi učenci preskrbljeni s knjigami. No, med vojno in pa tudi po njej se to sploh ni dalo doseči. In zvezki; kolikor učenec, toliko vrst zvezkov je bilo v šoli. Trgovci se niso menili za predpisane vrste, najslabše so nakupili, da so jih drago prodajali. Učiteljeva pritožba je bila bob ob steno. K slabemu vspehu so mnogo prispevale tudi te žalostne razmere. Sedaj bo tudi temu konec! Po spisku otrok prejme šola ves potreben material za celo leto od okrožnega šolskega odbora, ki bo vodil o tem račune, izdatki pa se bodo pokrivali iz šolskega prireza (davka). Ta

davek naj bi morali plačevati vsi, ki imajo in ki nimajo šoloobveznih otrok. Tudi samci naj bodo obdavčeni, ker oni s svojimi samskim stanom škodujejo državi.

Razen nekaj malenkosti ne bi ta načrt, ki ga je sestavil „prosvetni odbor“, prinesel veliko napredka v Sloveniji. Njegova slaba stran, kakor že rečeno, bi do bro odtehtala. Za Slovenijo torej tak načrt ne more biti sprejemljiv. Mi nečemo vedeti, kaj imajo drugi, ampak zahtevamo to, kar naši šoli koristi. Naša anketa je predložila v Beogradu dovršen, moderen in izviran program, zato mi kompromisov ne sprejemamo. Dolžnost naših organizacij, pa tudi naše deželne vlade je, da postavijo ves svoj vpliv in svojo moč, da dobimo za Slovenijo šolski zakon, kakršnega je predlagala naša anketa, in ki bo odgovarjal duhu časa. Idimo vsikdar naprej in nikoli nazaj, bodi naše geslo!

KRAŠEVEC:

Proč s provincijalizmom — ne delajte krivice!

V zadnji številki čitam v notici »K razpisu služb na meščanskih šolah« tudi stavek, ki mi sili pero med prste. Ta stavek je: »Ako vprašate za to ali ono mesto v Ljubljani i. dr., sliši: tu sem pride N. v Ljubljani, iz Trsta, in Gorice. Poznamo bol in trpljenje tovarišev beguncev in ga upoštevamo...« To je za nas žaljivka — to je zaušnica, ki je ne moremo prenesti molče. Človek se nehoti zamisliti v celotno dobo, v dobo, ko je bilo več vrst državljanov, ko so »nadljudje« zrl pomilovalno na ubogo rajo.

Tovariši! Veruj, da marsikateri begunc zre po osvobodni Jugoslaviji bridko razočaran okrog sebe in preklinja minuto, ki ga je pognala z doma. Poln ideala, hrepenec po materi je prišel ponuditi ji svoje moči. Toda marsikje je bil sprejet hladno, mrzlo, mesto bratovskega objema je našel mrzla srca. Kot potrebno zlo ga ne more neprijetna slika, pritepenca-begunca. Kako radi bi odšli v sončno Gorisko, kako bi se razveselili, ko bi mogli na kameniti kras ali žal, zaman so vzdihli. Tuje se šopiri na njegovem domu in razdira, kar je prej vekom let zgradil s trudom.

Ne bom razvijal dalje te slike, ne bom vzbujal grenkih spominov, toda eno smelo trdim, da so tovariši iz zasedenega ozemlja izpolnili v polni meri svojo dolžnost, saj so odšli, kamor jih je pognala domovina. Na braniku stoje v Korotanu! Z ene narodne fronte so odšli na drugo. Izgubili so mnogi že drugič svoje imetje, ker so bežali pred nemškimi tolpmi. Zdaj pa ta neokusnost.

Z imeni in podatki na dan! Kje so tisti srečni privilegiranci begunci, Primorci, ki so v rezervi pripravljeni zasesti najlepša mesta? Ver v imeni, z dejstvi, da ne bo samo sumničnega, ker nismo prijatelji protekcijonizma in zahrbtnega petolizništva!

Spominjam se časov, ko so prihajali v šole na Primorskem tovariši iz bivše Kranjske in Stajerske. Za pričo jih pozivam: ali so se čutili med nami ob Adriji kot potrebno zlo ali kot tovariši kljubo kakemu nesporazumenju o priliki prihoda med nas. Danes so padle deželne meje — Slovenija je vse — pa ločujete še vedno med domačini in tujci! Vsak, ki je študiral za meščanske šole, je imel silnega truda in tudi gmotnih žrtev. Toda mi posebno iz bližine bivše, jugozapadne fronte, ki smo občutili takorekoč iz neposredne bližine vse vojne grozote, imamo še marsikaj povedati, o čemur se vam tovariši iz zelene Stajerske niti ne sanja. Kaj pa laška okupacija in naša borba

z okupacijsko oblastjo? Več smo prestali v teh devetih mesecih okupacije kakor prej v štirih vojnih letih.

Vzdržali bi se, a ni nam bilo mogoče, Oni pa, ki so še tam spodaj, so naravnost mučeniki prepričanja, to so junaki!

Tovariši, le pomirjen bodi glede meščanskih šol. Iz zasedenega ozemlja bo za stalno namesčanje tako malo prosičev, da se ti ni treba bati konkurence. Ravnotako pa tudi za provizorična mesta ne preveč.

Ako bi pa prišlo do tega, da jo Italijan »popiha«, tedaj tovariši — ne bo nas več tu!

Domotožje, ki nas vleče k jugu, nas spravi vnovič v prejšnje domove, k sinji Adriji.

Saj tu se mnogi izmed nas počuti osamljenega, demokratizem je le fraza, kosček papirja!

Strankarska zagrizenost in zaslepljenost dokazujeta dovolj, da ni vojna izmodrila mnogih.

Le tam preko demarkacijske črte — le tam je življenje za nas ljubitelji, svobode, tam med ljudstvom, ki celotno umeje težki položaj, ki je demokratsko in ne pozna kost. Pozna pa pravo narodno politiko in zna ceniti pravo narodno borbo.

Ako ostanemo tu, pa hočemo in zahtevamo, da smo enakopravni in enako vredni, ne — le na papirju, ampak tudi v življenju.

Provincijalizem naj izgine in bodimo edino Slovenci-Jugoslavlani, ne pa več Kranjci, Stajerci in Primorci poleg tega pa še strankarji in piveški stranki, ki se tepejo za nadvlado in nas rabijo tako rade le za pripravo ob volitvah.

IRMA SCHELIGOVA:

Nova doba za narodno vzgojo.

Razvoj šolstva — merilo kulture; kakovost narodnega šolstva — bodočnost narodov!

Zivimo v prehodni dobi, v dobi vrve nja in čiščenja, v dobi razvoja. Česa si želimo bolj, kot trdih tal pod svojimi nogami, kot trdih sten krog svojega doma! Tla in stene domovja pa smo mi, je narod sam. Tla, ki se ne udirajo pod orjaško nogo; stene, ki odbijajo sovražne krogije, pa tvori le oni narod, ki se zave, da „vsak bodi trd in neizprosni mož jeklen, kadar brani in je čast in pravdo narodu in jeziku svojemu“. Močan narod, prežet iskrene domovinske ljubezni in globoke vere v svojo moč, to so tla, to so stene domovine. Vzgojiti tak narod je naše delo, zato narodna šola na delo k narodni vzgoji.

Poglejmo v Srbijo! Tu ni bilo toliko šol, kakor jih je bilo na avstrijskem teritoriju ali v šolah se je vzgajalo narodno in to je bila činjenica, vsled katere se ni posrečilo sovragom ubiti srbske duše; ubili so telo, a srbska duša je živeła naprej do svojega svobodnega razmaha.

Na avstrijskih tleh je bilo več šol, a šol potujočevalnic in zatiralnic narodne vzgoje, zato je hirala duša onega naroda, ki je pošiljal svojega deco v te potujočevalnice, kjer se je odtujil otrok materini besedi, kjer je zamrla narodna misel.

Razvoj narodnega šolstva, narodna vzgoja, to je prva in najvažnejša naloga, ki čaka na svojo rešitev. Mislimi nam je tu na dvojce: Prvič, da pripeljemo vse zašle hčerke in sinove majki Jugoslaviji nazaj; drugič, da poglobimo v dušah naše mladine vero v narodno moč, da zanetimo v njih oni veliki ogenj svete domovinske ljubezni in jim utrdimo vero v narodno bodočnost, ki je tvorijo sami.

K povrnitvi izgubljenih otrok v materino naročje nam je treba narodnih učite-

ljev — psihologov in časa. Ne z glavo skozi zid, ne s terorizmom, a z dobro besedo, z vztrajnim delom, z veliko ljubeznijo do naroda in do mladine nam bo mogoče dovesti izgubljeno deco pod domači krov.

Naš otrok pa pridi do spoznanja, da je narodova last, da tirja od njega narod lepo, veliko, delazmožno dušo. Ne samo narodni znak in narodno trobojnico na prsi — v srce narodno čustvovanje, v dušo narodno misel! Ta narodna misel mora prežeti življenje naše mladine, mora postati alfa in omega njenega žitja, mora postati kri in meso. Da se pa narodna misel utelesi, treba nam je inteligentov, treba nam je umstveno izobraženih ljudi, ki pa ne pozabijo na srce. Zato umetnosti v naše šole, ki blaži srce, ki plemeniti značaj! Atenci so živeli umetnosti, Spartanci meču — in Atenci žive še danes!

Kako so delali Nemci: Pred nekaj leti je prišel v moj razred učenec iz St. Vida na Koroškem. Znal je krasno risati. Pravil mi je, da so rabili le hrast in modriž za ornamentalno risanje. Sestavljal je izvrstne spise. Pregledala sem spisovnico — zgodovinska in zemljepisna snov v nemško-nacionalnem duhu. Cital je izborno. Prosil me je za domače ctivo. Dala sem mu nemške mladinske knjige. Vsako knjigo mi je vrnil čez dva dni; da jo je pa prej temeljito prečital, o tem sem se vsakokrat temeljito prepričala. Pravil mi je, da so dobivali v St. Vidu knjige iz „Südmärkine knjižnice“ iz Celovca zastoj, a tako lepo opremljene, da jih je že radi prikupljive zunanosti vsak otrok rad čital. Na vprašanje, kaj je čital v teh knjigah, mi je odgovoril: „Von unseren deutschen Helden und von unseren braven, treuen deutschen Mädchen“. Ko se je nekoč z domačimi slovenskimi otroci spri, jim je rekel: „Was wißt ihr, was das heißt ein Deutscher sein; mir hat es mein Lehrer gesagt, ich weiß es; ich bin stolz darauf!“

Tako se je vzgojevalo v St. Vidu na Koroškem! Pri prevzetju nemškega šolstva sem imela priliko opazovati, da ni znalo učitelstvo povsod z isto spretnostjo vzgojevati v nemško-nacionalnem duhu. Čudila sem se, da se je na šoli, ki je imela namen ponemčevati, jezik zelo malo gojil, da otroci niso poznali svoje zgodovine, da je manjkala knjižnica za višje razrede — površno delo nemškega učitelstva.

Nam bo treba drugače začeti. Gojitev jezika, spoznanje, lepote jezika, ki se govori od Tagliamenta do Carigrada, od Mure do Soluna; gojitev narodnega čustvovanja, oživotvorenje narodne misli.

Volja, glava, srce naše mladine bodi tvoja, narod, potem je tudi bodočnost tvoja!

DRAGOTIN HUMEK:

Izpit za meščanske šole iz tretje skupine.

(Dalje.)

Za uvod v moderno smer nam služi knjiga: Prang, »Lehrgang für die künstlerische Erziehung« — Dresden, Müller-Fröbelhaus. Kdor ne pozna tega dela, ta ne ve, kako se je porodila in odkod je prišla k nam moderna umetniška vzgoja. To in pa: I. Liberty Tadd, »Neue Wege zur künstlerischen Erziehung der Jugend« — Leipzig, Voigtländer, sta za onega, ki se hoče posvetiti tretji skupini, katekizem in evangelij.

Najnavdušenejši reformator v Nemčiji je bil svoje dni Fritz Kuhlmann, ki je med drugim izdal delo: »Neue Wege des Zeichenunterrichtes« — Stuttgart, Wilh. Effenberger. Za samopouk in proučevanje metode priporočam tudi delo, ki je izšlo prilično ob istem času: Lukas-Ullmann

gično nadarjenost, ki je prvi pogoj uspešnega pouka v godbi.

To je povdarjala sicer tudi stara ministrska naredba iz l. 1871 (§1. a 3.) toda v praksi se ni ravnalo po njej, zato je potrebno to posebej poudariti. Zaradi tega in še iz nekaterih drugih vzrokov, ne govori pisatelj v nadaljni razpravi o državnih skušnji učiteljev godbe, temveč o učni usposobljenosti za učitelja godbe. Vse premembe so začasne in veljajo za dobo treh let, neč tem časom pa se določi končnoveljavni izpraševalni red. Končna ureditev izpitov zavisi seveda tudi od presodbe pouka petja in godbe na šolah vseh kategorij; če se vpelje obligaten pouk petja in godbe na srednjih, meščanskih in občin šolah, potem vstane zahteva po strokovnih učiteljih, ki jih bo treba zopet usposabljaati za eno ali drugo kategorijo. Dekler ni ta preosnova zakonodajnim potom urejena, toliko časa tudi ni mogoče postaviti končnoveljavne oblike izpitov za godbo. Naučno ministrstvo je izdalo z dnem 11. marca 1919. pod št. 10.662/957. naredbo, veljavno za Češko-slovensko republiko, za državno izpraše-

valno komite v Pragi (češko) in nemško) in v Brnu (češko).

Formalni del ustanovi še enkrat smoter izpitov.

Smoter izpitov za godbo je, da pokaže kandidat predvsem svojo učiteljsko usposobljenost, kar dokaže 1. z gotovo stopnjo občega in strokovno teoretičnega znanja.

2. z gotovo višino lastnega praktične in tehnične naobrazbe iz kateregakoli predmeta

3. z določeno pedagoškično sigurnostjo in zrelostjo, ki je največjega pomena za aprobacijo.

K temu smotru hite vse nove smerice in potrebna dopolnila k dosedanjim skušnjam, ki naj zagotovo državi zadostno število godbenih pedagogov prve vrste, z občin in strokovnim znanjem, ki bodo znali poglobiti češko godbo in jo postaviti na ono mesto, do katerega ima pravico, z ozirom na muzikalno individualnost vsega naroda.

Naučno ministrstvo je imenovalo tri izpraševalne komisije, dve v Pragi, (češko in nemško) in eno v Brnu; kandidat

si lahko izbere eno ali drugo s pomočjo sodnega tolmača pa lahko dela izpit v kateremkoli jeziku.

Za vsak predmet sta imenovana dva izpraševalca, ki se preizkušata v istem terminu, drug je priča drugemu. Če je bil kandidat učenec izpraševalca izkuša drugi. Pri izkušnji iz petja izprašuje moškega moški, žensko ženski izpraševalec. Vsak predmet ima svojega izpraševalca. Komisija izvoli predsednika, namestnika in tajnika, ki jih potrdi naučno ministrstvo. Predsednik, namestnik in tajnik so ravnateljstvo komisije, ki vodi izpite, razglašata termin izpitov, pri njej se priključajo kandidati, izdaja izpričevala, določa reprobativno dobo, itd.

Skušnjo je prebiti iz teoretičnih in praktičnih predmetov. Prvo so: pedagogika, harmonija in zgodovina godbe. Ti predmeti so obvezni za vsakega kandidata. Praktični predmeti so: solo-petje, zborovo petje, klavir, gosli a orglje, kakor tudi po potrebi harfa, violoncello, kontrabas, flauta, obva, klarinet, fagot, lesni rog, trompeta in pozavna. Za skušnjo iz teh predmetov pokliče ministrstvo za vsak

posamezen slučaj, na predlog komisije, posebnega izpraševalca. Kandidat dela lahko hrati izpit iz kolikor predmetov hoče.

Izpitni učne usposobljenosti za godbo se vrše dvakrat na leto, v jeseni in spomladi. Čas priglasitve je razviden iz uradnega razglasa. Kandidat mora v roku predložiti prošnjo na ono izpraševalno komisijo, kjer hoče delati izpit. Prošnja imej priloge, iz katerih je razvidno:

1. dovršeno 18 leto (krstni list)
2. državljanska neoporečnost (npr. vero izpričevalo.)
3. dovršeni 3 razredi meščanske ali kake srednje šole.
4. strokovno znanje (izpričevalo Glasbene šole)
5. identiteta (fotografija z lastnoročnim podpisom, overovljena od občine ali sodišča)

Prošnja se kolekuje z eno krono, priloge s 30 v. Formulacije za prošnjo prodaja tajništvo izpraševalne komisije, kamor se prošnje tudi naslavlja.

(Dalje prih.)